

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

**Az út, amit egy kereset vagy ellenkérelem a polgári perben bejárhat:
a kereset- és ellenkérelem-változtatás alfától omegáig**

Szerző:

Kalinowski Virág Alicja

Budapest, 2024. november 14.

I. Bevezetés

Jelen esszé célja annak bemutatása, hogy milyen változtatásokon eshet át a polgári per két központi instrumentuma a kereset és az ellenkérelem a perfelvételi szaktól kezdve egészen a rendkívüli perorvoslatokig. A polgári per egyébként sem egyszerű norma anyagának nagyfokú komplexitást mutató szelete a kereset- és ellenkérelem-változtatásra vonatkozó szabályok összessége, ezért kifejezetten hasznosnak bizonyulhat egy tanulmányban történő tárgyalásuk. Az áttekinthetőség végett első körben a polgári eljárás és a polgári per közötti reláció, a keresetlevél és az írásbeli ellenkérelem fogalmának elemzésével foglalkozom, utána térek rá a keresetváltogatás és ellenkérelem-változtatás egyes eljárási szakaszokra, szakokra - valamint a teljesség igénye végett a rendkívüli perorvoslatokra - vonatkozó szabályainak elemzésére, különös tekintettel annak korlátjaira.

II. Fogalommeghatározás

Röviden szükséges foglalkozni az eljárás, eljárásjog jelentésével is, amely akként ragadható meg, mint az anyagi jogi rendelkezések - de nem csak polgári anyagi jogi jogszabályok, hanem bármely más jogterület anyagi jogi rendelkezéseinek, például közigazgatási jog - kikényszerítését, érvényre juttatását lehetővé tevő kógens normák összessége, ahol magát az eljárást az eljárásjogi jogszabályokban meghatározott, szabályozott rendben kifejtett eljárásjogi cselekmények láncolata alkotja.

Maga a polgári per is egy polgári eljárásból „bontakozik ki”. A hatályos eljárásjogi törvény szerint a polgári pert a felperesnek az alperessel szemben keresetlevél bírósághoz történő benyújtásával kell megindítania, illetve a jogszabály ekként ismeri el azt is, ha büntetőeljárásban előterjesztett polgári jogi igény kerül a bírósághoz megküldésre.¹ A keresetlevél bírósághoz történő benyújtása, talán a jogérvényesítés legfőbb mozzanata, hiszen ezzel indul meg egy olyan eljárás, amelyben - ha érdemi döntés születik-, megszűnik a társadalomban jelenlévő diszharmónia, azaz megszűnik a jogvita, ami a polgári per célja.² Ez ugyanakkor nem egyenlő az anyagi igazság megállapításával, - elegendő ezzel kapcsolatban akárcsak arra gondolni, hogy valamelyik fél valóban igazat állít, ám a bizonyítási teher

¹ Pp. 169. § (1)-(2) bekezdés

² ÉLESS Tamás: Szerkezeti alapkérdések a polgári per kapcsán. *Magyar Jog*, 2013. 10. sz. 613-616. o.

elvéből fakadóan őt terhelő bizonyítási kötelezettségének nem tud eleget tenni, ezáltal nem tudja „igazságát” bizonyítani, még az egyes ezt segítő jogintézmények, mint például bizonyítási szükséghelyzet segítségével sem - az csupán egy kedvező eredménye lehet a pernek. Az anyagi igazság érvényre juttatása abban az esetben lehet cél, ha a hivatalból induló eljárásról van szó, ahol a bizonyítási teher is eltérően alakul, mint a magánjogi jogvitában - ilyen a büntetőeljárás.³ Az azonban, amit a Pp. Perindításnak nevez, voltaképpen eljárásindítás, a perindítási szak kezdete. Amikor a keresetlevél benyújtásra kerül a bírósághoz, még nem beszélhetünk polgári perről, csak egy nemperes eljárásról.⁴

Ezen a ponton ragadnám meg a lehetőséget a kereset fogalmának az elemzésére, mely a témának egyik esszenciális eleme. A kereset elhatárolandó a keresetlevéltől és a kereseti kérelemtől. A célszerű először a keresetlevél meghatározása: ez tulajdonképpen egy beadvány, amely olyan tartalmi elemeket tartalmaz, amely a Pp. általános beadványok tartalmi kellékeire vonatkozó szabályaihoz képest *lex specialis*nek minősül. Azok hiánya, legyen szó akár a bevezető rész elemei közül a felperes jogi képviselőjének a telefonszámáról, amely „kevésbé fontosnak tűnhet” vagy a kulcsfontosságú bizonyítási indítványokról, a keresetlevél visszautasításához vezet, ha a felperes a hiányokat a bíróság hiánypótlási felhívására, az arra megadott határidőn belül nem pótolja.⁵ A keresetlevél tartalma a keresetet, ez a jogérvényesítés eszköze, ezzel kéri a jogkereső személy, a felperes, a bíróságtól a jogvédelmet.⁶ A kereset egyben az eljárás tárgyát is képezi. Kereset részét képezi a kereseti kérelem, mely a keresetlevél érdemi részének tartalmi kelléke. A kereseti kérelem, a felperesnek a bíróság döntésére irányuló határozott kérelme, mely irányulhat marasztalás, megállapítás vagy jogalakítás kérésére. Rendkívül lényeges az, hogy mire irányul a kereseti kérelem, annak határain a bíróság döntése ugyanis nem terjeszkedhet túl.^{7 8} Amikor a keresetlevél vizsgálatát a bíróság elvégezte és nem áll fenn semmilyen perakadály - tehát a keresetlevél perfelvételre alkalmas -, a bíróság a keresetet kézbesítés útján közli az alperessel és egyidejűleg felhívja arra, hogy negyvenöt napon belül terjesszen elő írásbeli ellenérelmet.⁹ A kereset közlésétől beszélünk polgári perről, az addigi eljárás tehát perré alakul. A kétágú, felperes és bíróság között fennálló jogviszonyból

3 Kiss Attila: A polgári per céljának átalakulása. *Jogtudományi Közlöny*, 2021. 10. sz. 460-468. o.

4 ÉBNER Vilmos: Perindítási szak In VARGA István (szerk.): *A polgári perrendtartás és kapcsolódó jogszabályok kommentárja*. Budapest, 2018. HVG-ORAC, Harmadik Rész, XI. fejezet, 5.4. letöltve: 2024. október 03.

5 Pp. 170. § (1)-(2) bekezdés, 176.§ (2) bekezdés

6 LUGOSI József: Kereshetőségi jog és perbeli legitimáció. *Jog, állam, politika*, 2014. 6. évf. 3. sz. 111-128. o.

7 Pp. 342. § (1) bekezdés

8 DR. PÁKOZDI Zita: A perindítás és a keresetlevél szabályai az új Pp.-ben. *Jogtudományi Közlöny*, 2017. 7-8. sz. 345-350. o.

9 Pp. 179. § (1) bekezdés

lesz háromágú, a felperes, az alperes és a bíróság között fennálló jogviszony, a perindítási szak pedig átlép a perfelvételi szakba.¹⁰

A kereset elemzése mellett, elengedhetetlen ugyanezt megtenni az írásbeli ellenkérelemmel is. Az írásbeli ellenkérelem első ízben a Pp. értelmező rendelkezései között szerepel, mikor a törvény taxatívan felsorolja a perfelvétel iratait.¹¹ Az írásbeli ellenkérelmet, mintegy válaszként terjeszti elő az alperes. Kiemelt figyelmet érdemel az írásbeli ellenkérelem érdemi része és a két alrész, amire tagolódik. Megkülönböztetjük az alaki és az érdemi védekezést. Az alaki védekezés arra irányul, hogy a bíróság érdemi döntés nélkül szüntesse meg az eljárást, ehhez elengedhetetlen a megszüntetési ok pontos megjelölése a jogszabályhely és az azt megalapozó tények útján, valamint szükséges a rendelkezésre álló bizonyítékok és a bizonyítási indítványok megjelölése is.¹² Az érdemi védekezés előterjesztésére lehetőség van akkor is, ha az alperes előterjesztett alaki védekezést, a két féle védekezés előterjesztése nem vagylagos, hanem egymás mellett áll.¹³ Ebben az esetben a perfelvétel körében a bíróság először a megszüntetés tárgyában tárgyal és határoz, ha korábban arról még nem határozott.¹⁴ Ha az írásbeli ellenkérelem tartalmi elemeit nézzük, egyértelműen látható, hogy az egyes tartalmi kellékek a keresetlevél tartalmi kellékeinek a „tükröképei”, azok ismétlődnek meg.

III. Elsőfokú szakasz

1. Perfelvételi szakra vonatkozó rendelkezések

A perfelvételi szak a perindítást követi, célja a jogvita kereteinek meghatározása. Ez rendkívül fontos, hiszen ezzel kijelölik a felek a bíróság közrehatása mellett - amely az anyagi pervezetésben nyilvánul meg - azt a teret, amelyen belül „mozoghatnak” a per során. E kereteket a felek a keresetlevélben és a perfelvételi nyilatkozatokban határozzák meg, amely kereteket a perfelvételi iratok, az írásbeli ellenkérelem, a válaszirat, a viszontválasz, az előkészítő irat, a viszontkereset-levél, a beszámítást tartalmazó irat és értelemszerűen - az értelmező rendelkezésekben szereplő perfelvételi iratok felsoroló pont ellenére -, maga a keresetlevél tartalmazzák.¹⁵ Nem ritka az, hogy a perfelvételi

¹⁰ BARTHA Bence: A perfelvételi szak egyes szerkezeti kérdései a polgári perben. *Közjegyzők Közlönye*, 2021. 3. sz. 19-35. o.

¹¹ Pp. 7. § (1) bekezdés 16. pont

¹² Pp. 199. § (2) bekezdés a) pont

¹³ BARTHA Bence: A keresetlevél és az ellenkérelem érdemi része. *Közjegyzők Közlönye*, 2020. 4. sz. 39-57. o.

¹⁴ Pp. 191. § (2) bekezdés

¹⁵ Pp. 183. § (1) bekezdés

szakban az egyes perfelvételi nyilatkozatok hatására - vagy akár a bíróság közrehatása következtében - valamelyik fél élni kíván a kereset vagy ellenkérelemváltoztatáshoz való jogosultságával, hiszen itt a felek egyfajta „kommunikációt” folytatnak azzal kapcsolatban, hogy miben is áll pontosan vitájuk.¹⁶

A perfelvételi szakban való kereset- és ellenkérelem-változtatás feltételeit a Pp. pontosan megadja, e feltételek, egyben a korlátokat is jelentik. Mind ezek legjelentősebb korlátja az időbeli korlát, azaz a felek e változtatásokkal, ilyen formában a perfelvételt lezáró végzés meghozataláig élhetnek, utána már csak jóval szűkebb körben nyílik rá lehetőségük. A perfelvételt lezáró végzés, a percezúra megnyilvánulásának formája, a perfelvétel lezárásának tényét tartalmazza és azon végzések egyike, mellyel szemben fellebbezésnek nincsen helye. Határvonalat szab a perfelvételi és az érdemi tárgyalási szak között és „zárószóként” is bír, hiszen meghozatalával rögzülnek a perfelvételi nyilatkozatok, ezzel a jogvita keretei, amelyen belül folytatja majd le a bíróság a bizonyítást és dönti el a pert az érdemi tárgyalási szakban.¹⁷

A perfelvételi szakban akkor lehet keresetet változtatni, ha a megváltoztatott kereset a korábbi keresettel ugyanazon vagy ténybeli - és jogi alapon összefüggő jogviszonyból ered.¹⁸ A kulcs e jogszabályhelyben „jogviszony”, amely a változtatási lehetőség tartalmi korlátját jelöli ki. Amennyiben a korábbi keresettel nem azonos jogviszonyból ered a megváltoztatott kereset és az sem állapítható meg, hogy a két kereset ténybeli és jogi alapon összefüggő jogviszonyból származik, a bíróság a keresetet változtató nyilatkozatot elutasítja. Elgondolkodtató ezen a ponton, hogy mikor beszélünk ténybeli és jogi alapon összefüggő jogviszonyról, illetve az miben tér el az azonos jogviszonytól, mi az a többletelem, amitől a ténybeli és jogi alapon összefüggő jogviszony már azonos jogviszonynak minősül. E szabályok alapján ugyanis az azonos jogviszony több mint ténybeli és jogi alapon összefüggő jogviszony. Abban az esetben, ha a megváltoztatott kereset nem felel meg a keresetlevél tartalmára vonatkozó rendelkezéseknek - tekintettel arra, hogy a keresetváltoztatást tartalmazó nyilatkozat tartalmi kellékeire a keresetlevélre alkalmazandó szabályok az irányadók -, úgy a bíróság a nyilatkozatot visszautasítja, vagy hiánypótlási felhívást bocsát ki, amennyiben keresetlevél esetén is úgy kellene eljárnia, ezzel mintegy eljárási korlátot állítva.¹⁹ E két esetben fellebbezési lehetőséget nem ad külön a törvény, azonban mivel a bíróságnak e határozatait

¹⁶ ÉLESS Tamás: Perfelvételi szak In VARGA i. m. .

¹⁷ BARTHA 2021 i.m. 19-35. o.

¹⁸ Pp. 185. § (1) bekezdés

¹⁹ Pp. 185. § (3) bekezdés

kötelessége indokolni, a fél a bíróság ilyen végzését az ítélet elleni fellebbezésben támadhatja.²⁰ Amennyiben viszont a per ítélet meghozatala nélkül ér véget, e lehetőséggel sem élhet a fél. Az írásbeli ellenkérelem vonatkozásában a Pp. mindössze egy mondatot tartalmaz arra, hogyan kell azt megváltoztatni a perfelvételi szakban, de hasonlóan a keresetváltoztatáshoz, él az az „eljárás”, hogy az ellenkérelem-változtatást tartalmazó nyilatkozat tartalmára az írásbeli ellenkérelem tartalmára vonatkozó előírásokat kell alkalmazni. Eltérő azonban a keresetváltoztatáshoz képest az, hogy a bíróság az ellenkérelem-változtatást tartalmazó nyilatkozatot nem utasíthatja el, és nem utasíthatja vissza.²¹ Ha e nyilatkozatot tartalmazó beadvány a Pp. rendelkezéseinek, így az írásbeli ellenkérelem tartalmi követelményeknek nem felel meg, úgy az kiegészítendő, kijavítandó, és a bíróság a felet hiánypótlásra hívja fel, amelynek nem teljesítése esetén a rendelkezésre álló tartalommal bírálja el a beadványok hiánypótlására irányadó szabályok értelmében.²² E logikából is kiolvasható az, hogy a keresetlevelet, így annak megváltoztatását is speciálisan kezeli a törvény, míg az írásbeli ellenkérelemre a *lex generalis* rendelkezéseket alkalmazza.

További, nem nevesített korlátja a perfelvételi szak során tett, kereset- és ellenkérelem-változtatásnak inkább morális indíttatású, az alapelveknek való megfelelésből fakad. A Pp. alapelve a felek eljárástámogatási kötelezettsége, miszerint a felek kötelesek előmozdítani az eljárás koncentrált lefolytatását és befejezését, ebbe beletartozik az is, hogy a felek nem élnek „észszerűtlenül” a változtatás lehetőségével, ha pedig tudomásukra jut olyan ok, amely miatt ezt megteszik, haladéktalanul cselekszenek.²³

2. Érdemi szakra vonatkozó rendelkezések

A keresetváltoztatás fogalma jelentős változáson esett át az elmúlt idők során, a jelenlegi meghatározás - mely 2021. január 1-jén lépett hatályba - szűkebbre vette a keresetváltoztatás körét,²⁴ s eszerint a jogállítás, illetve a kereseti kérelem megváltoztatása tartozik bele.²⁵ A novelláris változtatás hatására a fogalomból kikerült a tényállítás és a jogi érvelés megváltoztatása.²⁶ A jogi érvelés megváltoztatása jóval egyszerűbbé vált a fél számára, a korábbiakhoz képest. A hatályos Pp.

²⁰ Pp. 365. § (3) bekezdés

²¹ Pp. 185. § (5) bekezdés

²² Pp. 115. § (1)-(5) bekezdés

²³ ÉLESS i. m. Tamás: Perfelvételi szak In: VARGA István (szerk.): A polgári perrendtartás és kapcsolódó jogszabályok kommentárja, Harmadik Rész, XII. fejezet, 57., 5. HVG-ORAC, 2018.

²⁴ A keresetváltoztatás szabályai alkalmazandók a viszontkeresetre és a beszámításra is.

²⁵ Pp. 7. § (1) bekezdés 12. pont

²⁶ VÖLCSEY Balázs: Kérdések és lehetséges válaszok a Pp. Novella kapcsán. *Magyar Jog*, 2021. 5. sz. 273-283. o.

rendelkezései között, az eltérő vagy további jogi érvelésre való hivatkozást a feltételhez nem kötött perfelvételi nyilatkozatok közé sorolja, amelyek megtételére a fél az ellenfél hozzájárulása nélkül és a Pp.-ben meghatározott feltételek nélkül, bármikor - tehát időbeli korlátozás nélkül- írásban vagy akár szóban a tárgyaláson jogosult.²⁷ Ez rendkívüli előrelépés, hiszen a jogi érvelés előadása során a fél voltaképpen álláspontját adja elő, az állított joghoz vagy anyagi jogi kifogáshoz kapcsolja a tényállást, kifejti, hogy mely előadott tények valósítják meg az állított jog anyagi jogi törvényi feltételeit, valamint kitér az ezek közti, álláspontja szerinti kapcsolatra. A bírói gyakorlatban mutatkozott igény arra, hogy a jogi érvelés megváltoztatása egyszerűbbé váljon, a szigorú formalizmus méltányos irányba mozduljon el, ezzel előtérbe helyezve a jogkereső felek érdekeit és a hatékonyságot - a perek elhúzódásának kiküszöbölését, ezzel a pereskedés olcsóbbá tételét-, továbbá az eljárás koncentrált lefolytatásának előmozdítását, amely kiemelt jelentőségű. A Pp. egyik legfőbb alapelve ugyanis a perkoncentráció elve.²⁸

A tényállítás megváltoztatása annyiban, mint a jogi érvelés megváltoztatása nem egyszerűsödött le, a Pp. szigorúbb szabályokat ír rá elő, összetett korlátok közé szorítva azt. A törvény az érdemi tárgyalási szakra vonatkozó fejezetében, rögtön annak legelején, a szakra vonatkozó általános rendelkezések között rögzíti, hogy perfelvételi nyilatkozatot tenni vagy megváltoztatni csak a törvényi korlátok között lehet.²⁹ E rendelkezés legfőbb célja a perkoncentráció elvének előtérbe helyezése, azáltal, hogy általános jelleggel korlátozza annak a lehetőségét, hogy a felek a jogvita kereteit - melynek megállapítása a perfelvételi szak feladata - további vagy megváltoztatott tartalmú perfelvételi nyilatkozatokkal megváltoztassák. Ha a jogalkotó nem hozta volna ezt az igen jelentős korlátot, a perfelvételi és az érdemi tárgyalási szak közötti határvonal könnyedén elmosódhatna, az új Pp. egyik legfontosabb újítása, az osztott perszerkezet ellenére.³⁰ Ugyanakkor fontos az, hogy szűk körben mégis lehetséges legyen változtatni, hiszen így kerülhető el az, hogy a fél a jövőben további pereket indítson, amely szintén a perkoncentráció elvével kerül szembe, hiszen egy per helyett több „terhelne” az igazságszolgáltatás rendszerét, lassítva annak működését.³¹ Így

²⁷ Pp. 221. § (1) bekezdés

²⁸ PRIBULA László: A polgári perrendtartás alkalmazásának gyakorlati tapasztalatai a bíróságok szemszögéből. *Miskolci Jogi Szemle*, 2021. 3. különszám, 458-469. o.

²⁹ Perfelvételi nyilatkozat a keresetlevél tartalma annak ellenére, hogy a keresetlevél nem perfelvételi irat, valamint értelemszerűen perfelvételi nyilatkozat az írásbeli ellenkérelem tartalma.

³⁰ T/11900. számú törvényjavaslat a polgári perrendtartásról, Miniszteri Indokolás, Budapest, 2016. 236. o

³¹ ÉBNER i.m. 64. o.

maradéktalanul az az alkotmányos követelmény sem tudna megvalósulni, miszerint mindenkinek joga van ahhoz, hogy a hatóság az ügyét észszerű időn belül intézze el.³²

A perfelvételt lezáró végzés meghozataláig előadott tényállításhoz képest eltérő vagy további tény állításának a Pp. a következő korlátokat állítja, elsőként kiemelendő, hogy a törvény kivételesen ad rá lehetőséget. A tartalmi korlátja a tényállítás megváltoztatásának, hogy a félnek olyan tényre kell hivatkoznia, amely a perfelvételt lezáró végzés meghozatalát követően, önhibáján kívül jutott tudomására (relatív új tény) vagy következett be (abszolút új tény), továbbá a tény, amelyre hivatkozik a tudomására jutó, illetve bekövetkező tényre tekintettel válik a per eldöntése szempontjából jelentőssé.³³ Ez utóbbi azt jelenti, hogy az új tény sem nem relatív új, sem nem abszolút új, mivel a fél már korábban is ismerte azt, azonban pont egy relatív vagy abszolút új tény megismerése következtében ismeri fel azt, hogy a korábban már ismert tény milyen relevanciával bír a perben.³⁴ E kritériumok alapján tehát a fél nem hivatkozhat új tényként olyan tényre, amelyről a perfelvételt lezáró végzés meghozatala előtt már tudott, illetve a tény annak meghozatala előtt következett be, vagy a tényről tudnia kellett volna, ám önhibája gátolta abban. A félnek új tényállítást tartalmazó nyilatkozatának előterjesztésével egyidejűleg valószínűsítene kell a tudomásszerzés időpontját és az önhiba hiányát. Időbeli korlátként e nyilatkozat előterjesztéséhez a törvény egy abszolút és egy relatív határidőt is tűzött. Abszolút időbeli korlát az elsőfokú ítélet meghozatalát megelőző tárgyalás berekesztése, relatív időbeli korlátként pedig az a tizenöt napos határidő szolgál, ami alatt a félnek nyilatkozatát elő kell terjesztenie a tudomásszerzést követően. Ha a tényállítás e követelményeknek nem felel meg, azt a következményt vonja maga után, hogy a bíróság azt figyelmen kívül hagyja.³⁵ Annak, ha a bíróság „megengedi” - figyelembe veszi - az új tényállítást, különösen kiemelt jelentősége van a kereset- és ellenkérelemváltoztatás szempontjából. Az érdemi tárgyalási szakban keresetet³⁶ a fél akkor változtathat, ha az a bármelyik fél - így akár a saját maga - által előterjesztett új tényállítással áll közvetlen okozati összefüggésben vagy a bíróság anyagi pervezetése indokolja. Fontos, hogy mind az új tényállítás előterjesztésének, mind a bíróság anyagi pervezetésének, melyek a keresetváltoztatásra okot adnak, a perfelvételt lezáró végzés meghozatalát követően kell bekövetkeznie. E két vagylagos feltétel mellett további, konjunktív feltételeket is megszabott a törvényhozó, amelyek erős korlátként funkcionálnak a

³² Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdés

³³ Pp. 214. § (3) bekezdés

³⁴ ÉBNER i. m. 902. o. 2318.

³⁵ Pp. 214. § (4)-(5) bekezdés

³⁶ Keresetváltoztatás alatt érteni kell, a viszontkereset és beszámítás változtatását is.

keresetváltogatást illetően. A perfelvételi szakból már ismert jogviszonnyal kapcsolatos követelmény felsejlik ezen a ponton is, ám jóval szigorúbban. Míg a perfelvételi szakban az ugyanazon jogviszonyon túl, a fél, még akkor is, élhetett keresetváltogatással, ha az új kereset a korábbival ténybeli vagy jogi alapon összefüggő jogviszonyból ered, az érdemi tárgyalási szakban már csak akkor élhet vele, ha ugyanabból a jogviszonyból ered a megváltoztatott és a korábbi kereset. Ezen felül a perfelvételi szakhoz képest előírás, hogy a megváltoztatott keresetre az eljáró bíróság hatásköre és illetékessége megmaradjon, tehát fennálljon a fórumazonosság.³⁷ Kivételt ez alól az képez, ha a pertárgyérték változása folytán tartozna más bíróság hatáskörébe a megváltoztatott kereset. Az ellenkérelem-változtatásra a keresetváltogatásra vonatkozó tartalmi korlátok egy része irányadó, a lehetőséget ez esetben is egy új tényállítással való közvetlen okozati összefüggés vagy a bíróság anyagi pervezetése nyitja meg. Nincs azonban jogviszonyra vonatkozó korlát és értelemszerűen a fórumazonosság kérdése sem kerülhet szóba, hiszen a hatáskörrel, illetékességgel rendelkező bíróság a keresetlevélhez igazodik. Az ellenkérelem-változtatás rendelkezik egy speciális esettel, amennyiben az elismerést tartalmaz: ha az új tényállítás az elismerést nyilvánvalóan okszerűtlenné teszi, az elismerés megváltoztatható, visszavonható.³⁸ Minden esetben a kereset- vagy ellenkérelem-változtatásra okot adó új tényállításról való tudomásszerzéstől vagy a bíróság anyagi pervezetésétől számított tizenöt napon belül kell írásban benyújtania a félnek a változtatás engedélyezése iránti kérelmet a bírósághoz, tehát a relatív időbeli korlát itt is fennáll. elmulasztása esetén igazolásnak helye nincs. A kérelem tartalmát pontosan meghatározza a törvény, emellett, itt a félnek nem elegendő már pusztán valószínűsítene, hanem bizonyítania kell a változtatásra okot adó új tényállítást alátámasztó, illetve a változtatásra okot adó új tényállításról történő tudomásszerzés időpontját, módját. A bizonyítás a valószínűsítésnél nagyobb fokú, biztosabb igazolás, így ez is a kereset és ellenkérelem-változtatás korlátjának tekintendő. Ha a fél a kérelem tartalmi előírásainak meg nem felelő kérelmet terjeszt elő, nem bizonyítja a meghatározottakat vagy kérelme a relatív határidő korlátjába ütközik, mivel azon túl terjeszti elő, valamint ha a megváltoztatott kereset vonatkozásában olyan ok áll fenn, ami miatt a keresetlevél visszautasításának lenne helye, a bíróság visszautasítja az engedélyezés iránti kérelmet hiánypótlási felhívás kibocsátása nélkül. A félnek ebben az esetben még mindig van lehetősége arra, hogy a visszautasító végzés kézbesítésétől számított nyolc napon belül szabályszerűen ismét előterjeszthesse a kérelmét, ám e határidő elmulasztása esetén sincs helye a

³⁷ ÉBNER i.m. 902. o. 2316.

³⁸ VARGA Edit: Érdemi tárgyalási szak In DR. PETRIK Ferenc (szerk.): *Polgári eljárásjog I-II. - új Pp. - Kommentár a gyakorlat számára.* Budapest, 2024. HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2024. július 15-i állapot XIII. fejezet 65., letöltve: 2024. október. 10.

mulasztás igazolásának. Amennyiben a fél kérelme a követelményeknek megfelelt, a kereset- és ellenkérelem-változtatás tényleges megengedhetőségének vizsgálata következik, mint az engedélyezés második lépcsője. Ha a bíróság megállapítja a változtatás feltételeinek fennálltát, engedélyezi a változtatást. Az engedélyezésről szóló végzésében elrendeli a perfelvétel kiegészítését is. A kereset, illetve ellenkérelemválttatás egyébként okot adhat utólagos bizonyításra. Ha a változtatás feltételei nem állnak fenn, a bíróság a kérelmet - mivel azt érdemben megvizsgálta - elutasítja, ezt legkésőbb ítéletében indokolnia kell.³⁹

Mindezekből jól látható, hogy már ahhoz is, hogy megvalósuljon a kereset- és ellenkérelem változtatás lehetőségének egyik oka, komoly szabályrendszer szab a Pp., és ez még koránt sem jelenti azt, hogy a végén megvalósul a változtatás, és a bíróság azt engedélyezi. A szigorú, konjunktív feltételek, időbeli korlátok, az engedélyezés iránti kérelem két lépcsős vizsgálata megannyi buktatót rejt. Azonban ez szükséges ahhoz, hogy amikor az elsőfokú ítélet meghozatalát megelőző tárgyalás berekesztésre kerül ne egy, a perfelvételt lezáró végzéshez képest merőben más keretek közé formált pert döntsön el a bíróság, továbbá ne menjen a gyakorlat az osztott perszerkezet és a perkoncentráció ellenébe.

IV. Másodfokú szakasz

A másodfokú szakasz lefolytatására akkor kerül sor, ha a felek valamelyike fellebbezést nyújtott be az elsőfokú bíróságnál és vizsgálatakor nem került visszautasításra. Annak okán, hogy a per e szakaszában már van egy érdemi - még nem jogerős- döntés, adott, hogy az „eredeti” jogvitán változtatni már csak szűk körben, még szigorúbb korlátok közt lehessen. Ennek hiánya magával vonhatná azt is, hogy a másodfokú bíróság nem az elsőfokon, az ott meghatározott kereteken belül lezajlott jogvita fényében vizsgálja az ítéletet. Ennek okán, a másodfokú szakaszban főszabály szerint, nem lehet keresetet és ellenkérelmet változtatni és utólagos bizonyításnak sincs helye⁴⁰ korlátozott körben, kivételek azonban ebben a körben is vannak.

Amit rögtön megállapítanék, hogy a Pp. 373. § címe és annak tartalma kérdést vetett fel bennem. A cím „A kereset- és ellenkérelem-változtatás, utólagos bizonyítás”, azonban ha a Pp. értelmező

³⁹ Pp. 217. §-219. §

⁴⁰ Pp. 373. § (1) bekezdés

rendelkezőkben szereplő kereset- és ellenkérelem-változtatás meghatározásból és a 2021-es Pp. novella keresetváltogatás-fogalom módosításából (amelyeket korábban részleteztem) indulok ki, e cím és a szakasz tartalma nincsenek összhangban egymással. A 373. § rögtön első kivételként a második bekezdésben, az új tény állításával foglalkozik. Új tényt állítani a fellebbezésben akkor lehet, ha ezen új tény a fellebbező fél önhibáján kívüli okból az elsőfokú ítélet meghozatalát megelőző tárgyalás berekesztését követően jutott a tudomására. Konjunktív feltétel, hogy az új ténynek olyannak kell lennie, amelynek elbírálása esetén a félre kedvezőbb ítélet születhetett volna.⁴¹ Az, hogy e bekezdés miért ebben a paragrafusban kapott helyet, magyarázható azzal, hogy a törvénynek megfelelő, fellebbezésben szereplő, új tényállítás az egyik korlátja annak, hogy a fél keresetét vagy ellenkérelmét megváltoztassa. Másrésztől azonban, a paragrafus első bekezdése kiemeli, hogy a másodiktól ötödik bekezdésben szereplők jelentik a kivételt a kereset és ellenkérelemváltogatás fellebbezési és a másodfokú eljárásbeli tilalma alól, ezzel tehát kereset vagy ellenkérelem-változtatásnak minősíti az új tény állítását. Ahogyan a törvény XIII. fejezetében, e helyen is célszerűbb lett volna külön paragrafusban tárgyalni az új tényállítással kapcsolatos szabályokat. Megjegyzendő, hogy szemben az elsőfokú érdemi szakkal, itt nem szerepel a normaszövegben a „bármely fél által előterjesztett” kitétel. Ebből eredendően, illetve tekintettel arra, hogy az új tényt állító félre nézve kellett volna, hogy az kedvezőbb ítéletet eredményezzen, arra lehet következtetni, hogy a fél az ellenérdekű fél által, annak fellebbezésében előterjesztett új tényállítás esetén nem változtathat keresetet vagy ellenkérelmet, e körben tehát a másodfokú szabályok kevésbé megengedők, mint az elsőfokú szabályok, és további korlátot állítanak.

A kereset és ellenkérelem-változtatás másik megengedett esete, mikor azért kerül rá sor, mert az elsőfokú bíróság nem közölte előzetesen az ítéletben figyelembe vett tényt, felektől eltérő jogszabályértelmezést, kérelemtől jogszabály alapján való eltérési szándékát, vagyis az anyagi pervezetés körében végzett cselekményekről előzetesen nem adott tájékoztatást. Ennek megengedhetőségét, vagyis a főszabály nem érvényesülését ez esetben alátámasztotta a Kúria is, miszerint a félnek megengedett a keresetváltogatás, ha azt az elsőfokú bíróság által elmulasztott anyagi pervezetés hiánya miatt terjeszti elő.⁴² A másodfokú bíróság anyagi pervezetése is megnyitja a kereset és ellenkérelem-változtatás lehetőségét. A fél a változtatást megteheti mind a fellebbezésében, csatlakozó fellebbezésében, fellebbezési ellenkérelmében. Ezen esetekben és

⁴¹ Pp. 373. § (2) bekezdés

⁴² BH 2024.6.139.

abban az esetben is, amikor a fél új tényállítással kapcsolatban változtatja meg keresetét, ellenkérelmét, a fél előterjeszthet új bizonyítási indítványt, és rendelkezésre bocsáthat bizonyítási eszközt.

Az elsőfokú szakaszban az egyik legfőbb korlátnak bizonyul az, hogy a kereset- és ellenkérelem-változtatás a bíróság engedélyétől függ. Ezt vizsgálni kell a másodfokú szakaszban is. A 373. § (1) bekezdésének utolsó mondatából, amely a változtatást elutasító végzés indoklásáról rendelkezik, a 375. § (2) bekezdéséből, mely a „megengedett keresetváltogatás” kifejezést használja, illetve abból, hogy a másodfokú szakaszban az elsőfokú szakaszra vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni,⁴³ következtethetünk arra, hogy a másodfokú szakaszban is a bíróság engedélyezi végső soron a kereset- és ellenkérelem-változtatást. Célszerű lenne ugyanakkor, e korlátot is külön paragrafusban nevesíteni a másodfokú perszakasz rendelkezései között, a több helyen való ráutalás helyett.

A 375. § (5) bekezdésével kapcsolatban felmerül a kérdés, hogy csak akkor lehetséges-e a kereset- és ellenkérelem-változtatás, ha a bíróság anyagi pervezetése abban nyilvánul meg, hogy a felekkel általa hivatalból észlelt tényt közöl, a felektől és az elsőfokú bíróságtól is eltérően értelmezni jogot, illetve jogszabály alapján szükséges eltérnie a kérelemtől. Az anyagi pervezetés ennél ugyanis több, viszont, ha e három esetkör a korlátja a kereset- és ellenkérelem-változtatásnak, az ettől eltérően megjelenő anyagi pervezetés voltaképpen értelmét veszti, hiszen a fél cselekvése korlátba ütközik, és nem tud „reagálni” a bíróság anyagi pervezetésére. Az anyagi pervezetés ugyanakkor kiemelt jelentőségű a perkoncentráció érvényre juttatása szempontjából, és nem csak joga, hanem kötelezettsége is a bírónak.⁴⁴

V. Rendkívüli perorvoslatok

A hatályos polgári perjogban két rendkívüli perorvoslat létezik, a perújítás és a felülvizsgálat. Perújítás esetén, ténybeli hibák orvoslására van mód. Perújítás során, a keresetváltogatás, mivel a másodfokú szakaszra vonatkozó rendelkezések az irányadók, nem megengedett, ugyanakkor éppen ezen okból kifolyólag, az ott fennálló kivételes esetek a perújítás során is áttörnek ezt a tilalmat.⁴⁵

⁴³ Pp. 364. §

⁴⁴ BALOGH Norbert: A bíróság közrehatási kötelezettsége és anyagi pervezetése az új Pp.-ben. *Magyar Jog*, 2019. 9. sz. 496-503. o.

⁴⁵ Pp. 404. § (1) bekezdés

Ettől eltérő a felülvizsgálattal kapcsolatban a keresetváltoztatás kérdése. Felülvizgálatra rendkívül szűk körben, jogi hiba esetén van lehetőség. Felülvizgálat esetén a Pp. kizárja a kereset- és ellenkérelem-változtatást és az alól kivételt sem enged meg. Ez következik abból, hogy a felülvizgálat célja kizárólag a jogszabálysértés vizsgálata egy már jogerős határozat esetében.⁴⁶

VI. Összefoglalás

A fogalmi áttekintést követően - amely, úgy vélem, rendkívül lényeges volt, hiszen nem lehet jogintézményeket értelmezni anélkül, hogy az egyes alkotóelemeit is megvizsgálánk- áttekintettem a kereset - és ellenkérelem-változtatás szabályrendszerét az elsőfokú és a másodfokú eljárás során. Jól látható, hogy az osztott perszerkezet és az éles elválasztás szándéka áthatja ezeket a szabályokat végig egy per során, törekedve arra, hogy a per felvételi szak célját - a jogvita kereteinek meghatározását - ne üresítse ki a per során az, hogy a Pp. más szakaszban túlságosan nagymértékben lehetővé teszi e keretek „újra tervezését”. Ugyanakkor a mérleg másik serpenyőjében helyet kap a méltányosság és a szigorú formalizmus enyhítése, mely miatt nem zárható ki teljesen mértékben a kereset- és ellenkérelem-változtatás lehetősége. Ahogyan a per halad előre, egyre szűkebb a kör, amikor megengedett a változtatás, a kivételek pedig észrevehetően azonos logika alapján kerültek meghatározásra. A kereset- és ellenkérelem-változtatás intézményében egy érzékeny területe tárható fel a pernek, ami látható abból is, hogy „még nem élt sokat” a szabályozás az új Pp. hatálybalépését (2018. január 1.) követően, mikor a 2021-es Pp. novella, a gyakorlatból származó tapasztalatok hatására, jelentősen megváltoztatta az addigi rendelkezéseket, egyszerűsítve azokat. Úgy vélem e jogintézmény a jövőben még további változásokon is áteshet, attól függően, hogyan kerül értékelésre a 2021-et követő módosított normaszöveg gyakorlata, annak eredményei.

⁴⁶ GELENCSÉR Dániel: Felülvizgálat szak In DR. PETRIK Ferenc (szerk.): Polgári eljárásjog I-II. - új Pp. - Kommentár a gyakorlat számára, XXIX. fejezet 112., ORAC kiadó, Budapest, letöltve: 2024. október 9.